

שם התזה: ביסוס מהימנות ותוקף לשאלון ה- Executive Functions & Occupational Routines Scale

(EFORTS) בקרב ילדים חרדים וחילונים

מאת: מיכל קשי, בהנחיית פרופ' שרה רוזנבלום

תקציר

שגרות היום יום מוגדרות כדפוסים קבועים של רצף עיסוקים ביום טיפוסי. במהלך שנות הילדות, ילדים רוכשים שגרות בהכוונה ובתמיכת הוריהם ובכך הם הופכים להיות מעורבים ושותפים יותר בחיי היום יום המשפחתיים. קיימים מעט מחקרים בנושא שגרה המתייחסים לתפקוד בשגרות היום יום, בייחוד בקרב ילדים טיפוסיים.

תפקודים ניהוליים הינם מיומנויות ותהליכים קוגניטיביים גבוהים המאפשרים התנהגות גמישה ומכוונת מטרה. מיומנויות אלו מתפתחות בקצב מהיר בתקופת הילדות והן באות לידי ביטוי גם בתפקודים בסיסיים בשגרת היום יום. כיום ידוע כי חסרים בתפקודים אלו משפיעים במידה ניכרת על היכולת של ילדים להשתתף בהצלחה בתחומי החיים השונים בתקופת הילדות ואף לאחר בגרות. עם זאת הספרות אודות הקשר בין תפקודים ניהוליים לתפקוד בשגרות היום יום דלה.

בקרב מרפאים בעיסוק קיימת התייחסות משמעותית לתרבות האדם והשפעתה על עיסוקיו לאורך מעגל החיים. התרבות של האדם משפיעה באופן ישיר על תפקודו בשגרות היום יום, באמצעות השגרות הוא מביע את זהותו התרבותית. בחברה הישראלית ישנן תרבויות שונות, אוכלוסייה ייחודית בתרבותה היא החברה החרדית. לחברה זו אורח חיים שונה מהחברה הכללית שמשפיע על ההתנהלות של מבוגרים וצעירים כאחד בתחומי החיים השונים כמו; בחינוך, בעבודה, בפנאי ועוד. על כן יש מקום לבחון את אופן ההתנהלות בשגרות היום יום בקרב ילדים בחברה זו בהשוואה לילדים בחברה הכללית ובכך להבין באופן מעמיק את השפעת התרבות על שגרות היום יום של ילדים.

בקרב ילדים, תשאול הורים הינו אחד הכלים העיקריים באמצעותו המטפל יכול לקבל פרופיל ברור אודות תפקוד הילד בהתאם לתרבות בה הוא גדל.

שאלון ה- Executive Functions & Occupational Routines Scale (EFORTS) הינו כלי הערכה חדש שפותח לשם הערכת תפקודים ניהוליים והאופן בו הם משפיעים על ההשתתפות בשגרות היום יום בקרב ילדים בגילאי 4-9 על פי דיווח הוריהם. מהכלי מתקבל ציון של כל שגרה וכן ציון כללי לכל השגרות יחד. יש מקום לבסס את המהימנות והתוקף של הכלי ולבחון התאמתו לתרבויות שונות, ביניהן לחברה החרדית.

מטרות המחקר: לבחון את מהימנות שאלון ה- EFORTS, ולבסס לו תוקף מקביל ותוקף מבנה – מבחין.

השערות המחקר:

1. תתקבל מהימנות פנימית גבוהה מ- α קרונבך, $\alpha > 0.70$ של כל חלקי שאלון ה-EFORTS.
 2. ימצאו קשרים מובהקים בין רמת ההתנהלות בשגרות היום יום (EFORTS) לבין יכולת התפקוד הניהולי שתוערך באמצעות שאלון ה-Behavior Rating Inventory of Executive Function (BRIEF) (ביסוס תוקף מקביל)
 3. ימצאו קשרים מובהקים בין ההתנהלות בשגרות היום יום (EFORTS) לבין רמת התפקוד היום יומי שתוערך באמצעות שאלון ה-Child Evaluation Checklist (CHECK) (ביסוס תוקף מקביל).
 4. ימצאו הבדלים מובהקים בתפקוד בשגרות היום יום של ילדים חרדים לבין זה של ילדים חילונים על פי דיווח אימותיהם (ביסוס תוקף מבחין).
- הליך המחקר:** במחקר השתתפו 60 ילדים בריאים (30 חרדים ו-30 חילונים) בגילאי 9-5 שנים. הם אותרו באמצעות דגימת נוחות, אימהותיהם מלאו את השאלונים הבאים: שאלון דמוגרפי, שאלון תפקודי-CHECK, שאלון ה-EFORTS ואת שאלון ה-BRIEF להערכת התפקוד הניהולי.
- ניתוח הנתונים:** לשם עיבוד הנתונים נעשה שימוש בתוכנת ה-SPSS. סטטיסטיקה תיאורית שימשה לשם תיאור מאפייני האוכלוסייה. לבדיקת הקשרים בין ההתנהלות בשגרות היום יום לבין יכולת התפקוד הניהולי וכן בין ההתנהלות בשגרות היום יום לבין רמת התפקוד היום יומי, ולאחר שנמצא כי התפלגות המדגם נורמאלית, נעשה ניתוח בעזרת מתאמי פירסון (Pearson Correlation). התוצאות סיפקו מידע אודות התוקף המקביל של שאלון ה-EFORTS. לבדיקת השערת המחקר בדבר מציאת הבדלים מובהקים בין הביצוע בשגרות היום יום של ילדים חרדים לבין זה של ילדים חילונים נעשה שימוש בניתוח גורמים רב משתני (MANCOVA). התוצאות סיפקו מידע אודות תוקף המבנה של שאלון ה-EFORTS. רמת מובהקות לקבלה או דחייה של השערות המחקר נקבעה על 0.05.
- תוצאות:** המהימנות הפנימית של כל חלקי שאלון ה-EFORTS כמו גם הציון הכללי של השאלון נמצאה גבוהה ($\alpha=0.85-0.95$). בנוסף נמצאו קשרים מובהקים בין ציוני השגרות והציון הסופי של שאלון ה-EFORTS לבין הציונים הסופיים בשאלון ה-BRIEF. כמו כן נמצאו קשרים מובהקים בין ציוני השגרות והציון הסופי של שאלון ה-EFORTS לבין הציונים בשני חלקי שאלון ה-CHECK וכך בוסס התוקף המקביל של הכלי. המובהקות נמצאה גבוהה יותר עם החלק השני של השאלון שמתייחס לתפקוד היום יומי של הילד. בנוסף לא נמצאו הבדלים מובהקים בין דיווח האימהות החרדיות לאימהות החילוניות אודות תפקוד ילדן/ ילדתן בשגרות היום-יום.

מסקנות: ממצאים אלו מעידים כי לשאלון ה- EFORTS ייחודיות ביכולתו להתייחס לתפקודים

ניהוליים בנוגע לשגרות היום יום וכן המידע שניתן אודות השגרות בשאלון משקף גם את המתרחש בתפקוד היום יומי של ילדים, על כן זהו כלי חשוב ומשמעותי למרפאים בעיסוק. בנוסף, לאור העובדה שלא נמצא הבדל מובהק בין הקבוצות, כלומר ההשערה לא אוששה, ניתן להשתמש בשאלון ה- EFORTS גם בקרב ילדים מהאוכלוסייה החרדית על אף השונות התרבותית. נראה כי שונות זו אינה באה לידי ביטוי באופן ההתנהלות של ילדים חרדים בתפקוד בשגרות היום יום הבסיסיות.